

Дх. № 742 / 28.10.2015 г.

ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД
Вх № 11451
Дата на подаване: 27.10.2015 г.

СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Секретариат

Люксембург, 21.10.2015 г.

38
изпраща
28.10.15

Върховен касационен съд (България)
бул. "Витоша" № 2
София – град
1000 София
България

1003835 BG

Преюдициално дело C-215/15
Гогова
(Запитваща юрисдикция: Върховен касационен съд - България)

Връчване на съдебно решение и становище на генералния адвокат

Секретарят на Съда приложено Ви изпраща заверен препис от съдебното решение, както и препис от становището на генералния адвокат.

Секретарят моли да го уведомите за последващото развитие на делото и съответно да му предоставите препис от решението, постановено от Вашия съд.

Като приложение към настоящото секретарят връща изпратените от Вас материали.

M. Aleksejev
Miroslav Aleksejev
Администратор

Телефон: (+ 352) 430 31
Факс: (+ 352) 43 37 66
Ел. поща: ecj_registry@curia.europa.eu
Интернет адрес: <http://www.curia.europa.eu>

Всяка кореспонденция следва да бъде адресирана до:
Съд на Европейския съюз
Секретариат
L - 2925 LUXEMBOURG

СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
TRIBUNAL DE JUSTICIA DE LA UNIÓN EUROPEA
SODNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE
DEN EUROPÆISKE UNIONES DOMSTOL
GERICHTSHOF DER EUROPÄISCHEN UNION
EUROOPA LIIDU KOHUS
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION
COUR DE JUSTICE DE L'UNION EUROPÉENNE
CÚIRT BHREITHIÚNAIS AN AONTAIS EORPAIGH
SUD EUROPSKE UNIE
CORTE DI GIUSTIZIA DELL'UNIONE EUROPEA

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESA
EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMAS
AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA
IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA TAL-UNJONI EWROPEA
HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE UNIE
TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ
TRIBUNAL DE JUSTIÇA DA UNIÃO EUROPEIA
CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE
SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE
SODIŠČE EVROPSKE UNIJE
EUROOPAN UNIONIN TUOMIOISTUIN
EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (четвърти състав)

100380A

21 октомври 2015 година*

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по граждански дела — Компетентност, признаване и изпълнение на съдебни решения по брачни дела и по дела, свързани с родителска отговорност — Регламент (ЕО) № 2201/2003 — Приложно поле — Член 1, параграф 1, буква б) —
Определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или липшаване от родителска отговорност — Член 2 — Понятие за родителска отговорност —
Спор между родителите по повод пътуването на детето в чужбина и издаването за целта на паспорт на детето — Пророгация на компетентност — Член 12 — Условия — Приемане на компетентността на сезираните съдилища — Неявяване лично на ответника — Неоспорване на компетентността от страна на служебно назначения от сезираните съдилища представител на ответника“

По дело C-215/15

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Върховния касационен съд (България) с определение от 11 май 2015 г., постъпило в Съда на същата дата, в рамките на производство по дело

Василка Иванова Гогова

срещу

Илия Димитров Илиев,

СЪДЪТ (четвърти състав),

състоящ се от: L. Bay Larsen, председател на трети състав, изпълняващ функциите на председател на четвърти състав, J. Malenovský, M. Safjan, A. Prechal и K. Jürimäe (докладчик), съдии,

генерален адвокат: P. Mengozzi,

* Език на производството: български.

секретар: I. Šléssy, администратор,

предвид решението на председателя на Съда от 3 юли 2015 г. за разглеждане на настоящото дело по реда на бързото производство, предвидено в член 23а от Статута на Съда на Европейския съюз и в член 105, параграф 1 от Процедурния правилник на Съда,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 9 септември 2015 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за чешкото правителство, от J. Vlácil, в качеството на представител,
- за испанското правителство, от M. A. Sampol Pucurull, в качеството на представител,
- за Европейската комисия, от С. Петрова и M. Wilderspin, в качеството на представители,

след изслушване на генералния адвокат

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 1, параграф 1, буква б), член 2, точка 7, член 8, параграф 1 и член 12, параграф 1, буква б) от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 (ОВ L 338, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 183).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор на г-жа Гогова с г-н Илиев по повод подновяването на паспорта на детето им.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Съображения 5 и 12 от Регламент № 2201/2003 гласят:

„(5) За да се гарантира равенството на всички деца, настоящият регламент обхваща всички решения относно родителската отговорност,

включително мерките за защита на детето, независимо от каквато и да е връзка с брачното производство.

[...]

(12) Основанията за определяне на компетентността по делата за родителската отговорност, създадени с настоящ[ия регламент], са оформени в светлината на най-добрия интерес на детето и особено на критерия на близостта. Това означава, че компетентността на първо място трябва да се отнася към държавата членка на обичайното пребиваване на детето, освен в някои случаи на промяна на пребиваването на детето [или] по силата на споразумения между носителите на родителската отговорност“.

4 Озаглавен „Обхват“, член 1 от този регламент гласи:

„1. Настоящият регламент се прилага, независимо от характера на съда или правораздавателния орган, по граждански дела, отнасящи се до:

[...]

б) определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или лишаване от родителската отговорност.

2. В делата по смисъла на параграф 1, буква б) може, по-специално, да се разглежда:

а) правото на упражняване на родителски права и правото на лични отношения;

б) настойничество, попечителство и други сходни институти;

в) определянето и действието на всяко лице или [всеки] орган, който отговаря за личността на детето или неговото имущество, представляващ[...] или подпомагащ[...] детето;

г) поставянето на детето в семейство за отглеждане или по институционална грижа;

д) мерки за закрила на детето, свързани с управлението, запазването и разпореждането с неговото имущество.

3. Настоящият регламент не се прилага за:

а) установяването или оспорването на връзката родител-дете;

б) решенията за осиновяване, мерките, подготвящи осиновяването или прекратяването на осиновяването;

- в) имената на детето;
 - г) [еманципацията];
 - д) задълженията за издръжка;
 - е) доверителна собственост или наследяване;
 - ж) мерките, предприемани в резултат на престъпленията, извършени от деца“.
- 5 Член 2, точка 7 от споменатия регламент определя понятието „родителска отговорност“ като „всички права и задължения, отнасящи се до [личността] или имуществото на детето, които са предоставени на физическо или юридическо лице по силата на [съдебно] решение, на закона или по силата на споразумение, [пораждащо правни последици]. Терминът включва правото на упражняване на родителски права и правото на лични отношения с детето“.
- 6 Текстът на член 8 от същия регламент, озаглавен „Обща компетентност“, е следният:
- „1. Съдилищата на държава членка са компетентни по делата, свързани с родителската отговорност за детето, ако детето има обичайно местопребиваване в тази държава членка по времето, когато съдът е сезиран.
 - 2. Параграф 1 се прилага при спазването на условията на [член 12]“.
- 7 Член 12 от Регламент № 2201/2003, озаглавен „Пророгация на компетентност“, гласи:
- „1. Съдилищата на държавите членки, които са компетентни по силата на член 3 по молбите за развод, законна раздяла и унищожаване на брака са компетентни по всички въпроси, които се отнасят до родителската отговорност, свързани с тази молба, когато:
 - а) поне единият от съпрузите притежава родителска отговорност за детето
 - и
 - б) компетентността на съдилищата е била изрично или по друг недвусмислен начин приета от съпрузите или от носителите на родителска отговорност, към момента на сезирането на съд, и е във висш интерес на детето.

[...]

3. Съдилищата на държавите членки също са компетентни по отношение на родителската отговорност в производството, което е различно от това по смисъла на параграф 1, когато:

а) детето има основна връзка с тази държава членка и особено по силата на факта, че единият от носителите на родителската отговорност има обичайното си местопребиваване в тази държава членка, или че детето е гражданин на тази държава членка;

и

б) компетентността на съдилищата е била изрично или по друг недвусмислен начин приета от [всички страни в производството] към момента на сезирането на съда и е във висш интерес на детето.

[...]“.

8 Член 16 от този регламент, озаглавен „Сезиране на съда“, предвижда:

„1. По смисъла на настоящия член, съдът се смята за сезиран, когато:

а) към момента на подаване на исковата молба или на документ, имащ същото значение в съда, при условие че ищецът не е пропуснал впоследствие да предприеме действията, необходими за връчването на съответните документи на ответника;

или

б) ако документът трябва да бъде връчен преди да бъде депозиран в съда, към момента, когато бъде получен от органа, компетентен да извърши връчването, при условие че ищецът не е пропуснал впоследствие да предприеме действията, необходими за депозирането на документа в съда“.

Българската правна уредба

Закон за българските лични документи

9 Член 45, алинея 1 от Закона за българските лични документи предвижда, че заявлението за издаване на паспорт на малолетни и непълнолетни се подава лично и от техните родители.

10 Съгласно член 78, алинея 1 във връзка с член 76, точка 9 от този закон министърът на вътрешните работи или оправомощено от него лице имат право да не разрешат детето да напусне територията на Република България, ако не бъде представено нотариално заверено писмено съгласие за пътуването на детето от неговите родители.

Семеен кодекс

11 Член 127а от Семейния кодекс предвижда:

„(1) Въпросите, свързани с пътуване на дете в чужбина и издаването на необходимите лични документи за това, се решават по общо съгласие на родителите.

(2) Когато родителите не постигнат съгласие по ал. 1, спорът между тях се решава от районния съд по настоящия адрес на детето.

(3) Производството започва по молба на единия от родителите. Съдът изслушва другия родител, освен ако не се яви без уважителни причини. Съдът може и по своя инициатива да събира доказателства.

[...]“.

Граждански процесуален кодекс

12 Член 47 от Гражданския процесуален кодекс предвижда:

„(1) Когато ответникът не може да бъде намерен на посочения по делото адрес и не се намери лице, което е съгласно да получи съобщението, връчителят залепва уведомление на вратата или на пощенската кутия, а когато до тях не е осигурен достъп — на входната врата или на видно място около нея. Когато има достъп до пощенската кутия, връчителят пуска уведомление и в нея.

(2) В уведомлението се посочва, че книгата са оставени в канцеларията на съда, когато връчването става чрез служител на съда или частен съдебен изпълнител, съответно в общината, когато връчването става чрез неин служител, както и че те могат да бъдат получени там в двуседмичен срок от залепването на уведомлението.

(3) Когато ответникът не се яви да получи книгата, съдът указва на ищеца да представи справка за неговата адресна регистрация, освен в случаите на чл. 40, ал. 2 и чл. 41, ал. 1, в които съобщението се прилага към делото. Ако посоченият адрес не съвпада с постоянния и настоящия адрес на страната, съдът разпорежда връчване по настоящия или постоянния адрес по реда на ал. 1 и 2.

(4) Когато връчителят установи, че ответникът не пребивава на посочения адрес, съдът указва на ищеца да представи справка за неговата адресна регистрация независимо от залепването на уведомлението по ал. 1.

(5) Съобщението се смята за връчено с изтичането на срока за получаването му от канцеларията на съда или общината.

(6) Когато установи редовността на връчването, съдът разпорежда съобщението да се приложи към делото и назначава особен представител на разноски на ищеца“.

Спорът по главното производство и преюдициалните въпроси

- 13 От акта за преюдициално запитване е видно, че г-жа Гогова и г-н Илиев имат дете, което към момента на настъпване на обстоятелствата по делото е на 10 години. Детето, което е български гражданин, пребивава с майка си в Милано (Италия). Родителите, които са български граждани, не живеят заедно. Г-н Илиев също пребивава в Италия.
- 14 Тъй като паспортът на детето е изтекъл на 5 април 2012 г., г-жа Гогова иска да поднови този документ, по-специално за да може да пътува с детето в България.
- 15 Съгласно българската правна уредба решенията, свързани с пътуване на малолетно или непълнолетно дете в чужбина и издаване на паспорт на негово име, се вземат по общо съгласие на родителите. Освен това заявлението за паспорт на такова дете трябва да се подаде пред компетентните административни органи заедно от двамата родители.
- 16 Тъй като г-н Илиев не е оказал необходимото съдействие на ищцата в главното производство във връзка с издаването на нов паспорт на детето, г-жа Гогова е подала молба до Районен съд — Петрич (България), за разрешаване на разногласието между нея и г-н Илиев относно възможността на детето да пътува извън територията на страната и издаването на нов паспорт на негово име.
- 17 Тъй като не е успял да връчи исковата молба на г-н Илиев, който не е могъл да бъде намерен на регистрирания адрес, посоченият съд му е назначил особен представител на основание член 47, алинея 6 от Гражданския процесуален кодекс. Представителят не е оспорил компетентността на българските съдилища и е заявил, че спорът следва да се реши според интереса на детето.
- 18 С определение от 10 ноември 2014 г. Районен съд — Петрич, е приел, че искането на г-жа Гогова е по член 127а от Семейния кодекс и е свързано с родителската отговорност за детето по смисъла на член 8 от Регламент № 2201/2003. След като е констатирал, че обичайното местопребиваване на детето е в Италия, съдът е изключил компетентността си да разгледа иска и е прекратил производството по делото.
- 19 Г-жа Гогова е подала частна въззивна жалба срещу това определение пред Окръжен съд — Благоевград (България). От една страна, този съд е потвърдил посоченото определение, а от друга страна, е приел, че не е

налице „пророгация на компетентността“ на българските съдилища по смисъла на член 12, параграф 1, буква б) от Регламент № 2201/2003. Според този съд, макар г-н Илиев да не е повдигнал възражение по компетентността на тези съдилища, той е участвал в производството само чрез служебно назначен в негово отсъствие представител.

- 20 Ищцата в главното производство е подала частна касационна жалба срещу последното определение пред Върховния касационен съд. Той счита, че изходът по жалбата зависи, на първо място, от това дали съдебното производство, предвидено в член 127а, алинея 2 от Семейния кодекс, позволяващо със съдебно решение да се замести липсващото съгласие на единия родител за пътуване на детето в чужбина и за подаване на заявление за паспорт на негово име, попада под действието на Регламент № 2201/2003, и съответно дали компетентността на съдилищата би трябвало да се определя на основание на неговите разпоредби. По-специално се поставял въпросът дали в производството по такова дело се разглежда „родителската отговорност“ по смисъла на член 2, точка 7 от този регламент. Според отпавилия запитване съд във връзка с това е необходимо да се определи и дали същият регламент се прилага по това дело, след като съгласно българската правна уредба постановеното по него съдебно решение трябва да бъде представено на българските административни власти, за да може да бъде разрешено детето да пътува извън територията на страната или да му бъде издаден паспорт.
- 21 На второ място, запитващата юрисдикция иска да установи дали в случая член 12, параграф 1, буква б) от Регламент № 2201/2003 може да послужи като основание за компетентността на българските съдилища, поради това че назначеният от тях представител на г-н Илиев не е оспорил компетентността им да разглеждат спора в главното производство.
- 22 При това положение Върховният касационен съд решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
- „1) Представлява ли дело, отнасящо се до „определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или лишаване от родителска отговорност“ по смисъла на член 1, пар. 1, б. „б“ [от Регламент № 2201/2003] във вр. с член 2, т. 7 [от този регламент], за което може да се прилага член 8, параграф 1 [от същия регламент], предоставената от закона възможност на гражданския съд да реши спор при разногласие на родителите по пътуване на детето в чужбина и издаване на документи за самоличност, ако приложимият материален закон предвижда съвместно упражняване на тези родителски права по отношение на детето? и
 - 2) Прилагат ли се основанията за учредяване на международна компетентност при граждански дела за родителска отговорност, когато решението замества юридически факт от значение за административна

процедура по отношение на детето и приложимият закон предвижда тя да се проведе в конкретна държава-член на Европейския съюз?

- 3) Следва ли да се приеме, че има пророгация на компетентност по смисъла и условията на член 12, параграф 1, т. „б“ от Регламент (ЕО) № 2201/2003 г., когато представителят на ответника не е оспорил компетентността на съда, но той не е упълномощен, а е назначен от съда поради затруднения ответникът да бъде уведомен и да участва по конкретното дело лично или чрез упълномощен представител?“.

Производство пред Съда

- 23 По искане на запитващата юрисдикция определеният съдебен състав прецени необходимостта настоящото дело да бъде разгледано по реда на спешното преюдициално производство по член 107 от Процедурния правилник на Съда. След изслушване на генералния адвокат посоченият състав реши да не уважи това искане.
- 24 С определението си Гогова (С-215/15, EU:C:2015:466) председателят на Съда постанови настоящото дело да се разгледа по реда на бързото производство, предвидено в член 23а от Статута на Съда на Европейския съюз и в член 105, параграф 1 от Процедурния правилник.

По преюдициалните въпроси

По първия и втория въпрос

- 25 С първия и втория въпрос, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция желае по същество да установи дали искът на единия родител съдът да замести липсващото съгласие на другия родител за пътуването на детето им извън държавата членка по неговото пребиваване и за издаването на паспорт на името на това дете попада в материалното приложно поле на Регламент № 2201/2003, въпреки че съдебното решение, постановено по иска, трябва да бъде взето предвид от органите на държавата членка, на която въпросното дете е гражданин, в рамките на административното производство за издаване на такъв паспорт.
- 26 Що се отнася до материалното приложно поле на Регламент № 2201/2003, видно от член 1, параграф 1, буква б), той се прилага, независимо от характера на съда или правораздавателния орган, по граждански дела, отнасящи се по-специално до определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или лишаване от родителска отговорност. В този контекст понятието „граждански дела“ трябва да се разглежда не ограничително, а като автономно понятие на правото на Съюза, което обхваща по-конкретно всички искания, мерки или решения в областта на „родителската

- отговорност“ по смисъла на същия регламент, в съответствие с целта, припомнена в съображение 5 от него (вж. в този смисъл решение С, С-435/06, EU:C:2007:714, т. 46—51).
- 27 Във връзка с това член 2, точка 7 от Регламент № 2201/2003 съдържа широко определение на понятието „родителска отговорност“ в смисъл, че тя обхваща всички права и задължения, отнасящи се до личността или имуществото на детето, които са предоставени на физическо или юридическо лице по силата на съдебно решение, на закона или по силата на споразумение, пораждащо правни последици (решения С, С-435/06, EU:C:2007:714, т. 49, и С., С-92/12 PPU, EU:C:2012:255, т. 59). Освен това, макар член 1, параграф 2 от този регламент да съдържа изброяване на въпросите във връзка с „родителската отговорност“, попадащи в обхвата на регламента, изброяването не е изчерпателно, а само примерно, както сочи употребата на израза „по-специално“ (решения С, С-435/06, EU:C:2007:714, т. 30, и С., С-92/12 PPU, EU:C:2012:255, т. 63).
- 28 За да се определи дали дадено искане попада в приложното поле на Регламент № 2201/2003, следва да се разгледа неговият предмет (вж. по аналогия, във връзка с понятията „гражданско състояние, правоспособност и дееспособност на физически лица“ по смисъла на член 1, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74), решение *Schneider*, С-386/12, EU:C:2013:633, т. 29 и 30, както и, във връзка с понятието „социално осигуряване“ по смисъла на същата разпоредба, решение *Baten*, С-271/00, EU:C:2002:656, т. 46 и 47).
- 29 Видно от акта за преюдициално запитване, в рамките на иск като разглеждания в главното производство съдът следва да се произнесе относно необходимостта на детето да бъде издаден паспорт и относно правото на родителя ищец да внесе заявление за издаването му, както и да пътува в чужбина с детето без съгласието на другия родител. Следователно този иск има за предмет упражняването на „родителската отговорност“ за детето по смисъла на член 1, параграф 1, буква б) от Регламент № 2201/2003 във връзка с член 2, точка 7 от същия.
- 30 Освен това следва да се констатира, че иск като разглеждания в главното производство не попада в никое от изчерпателно изброените в член 1, параграф 3 от същия регламент изключения.
- 31 От това следва, че такъв иск попада в приложното поле на Регламент № 2201/2003.

- 32 Този извод не може да бъде поставен под съмнение само от обстоятелството, че иск като разглеждания в главното производство е свързан с конкретно решение, засягащо детето, а не с всички условия за упражняване на родителската отговорност. Действително, както бе припомнено в точки 26 и 27 от настоящото решение, посоченият регламент се прилага за всички решения в тази връзка, независимо дали се отнасят до определен аспект на споменатата отговорност, или определят общо нейното упражняване.
- 33 Също така обстоятелството, че съдебното решение, постановено в производството по иска, трябва да бъде взето предвид от органите на държавата членка, чийто гражданин е детето, в случая на Република България, в рамките на административното производство за издаване на паспорт на името на детето, не би могло да доведе до различно тълкуване на Регламент № 2201/2003.
- 34 В това отношение е достатъчно да се констатира, че при всички положения производство като разглежданото по делото не води пряко до издаване на паспорт, а негов резултат е само предоставянето на възможност на едно от лицата, упражняващи родителската отговорност за детето, да внесе заявление за паспорт на негово име без участието, присъствието или съгласието на другото лице, упражняващо тази отговорност, но при спазване на останалите предвидени в българската правна уредба условия за издаване на такъв документ.
- 35 С оглед на изложените съображения на първия и втория въпрос следва да се отговори, че искът на единия родител съдът да замести липсващото съгласие на другия родител за пътуването на детето им извън държавата членка по неговото пребиваване и за издаването на паспорт на името на това дете попада в материалното приложно поле на Регламент № 2201/2003, въпреки че съдебното решение, постановено по иска, ще трябва да бъде взето предвид от органите на държавата членка, на която въпросното дете е гражданин, в рамките на административното производство за издаване на такъв паспорт.

По третия въпрос

- 36 Третият въпрос е свързан с тълкуването на член 12, параграф 1 от Регламент № 2201/2003. Тази разпоредба предвижда, че съдилищата на държавите членки, които са компетентни по силата на член 3 по молбите за развод, законна раздяла и унищожаване на брака, са компетентни по всички въпроси, които се отнасят до родителската отговорност, свързани с тази молба.
- 37 Нито от акта за преюдициално запитване, нито от становищата, представени на Съда, се установява, че в случая запитващата юрисдикция е била сезирана с такова искане от брачно естество.

- 38 За сметка на това член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003 въвежда правило за пророгация на компетентността, позволяващо на съдилищата на държава членка, различна от тази по обичайното местопребиваване на детето, да се произнасят по искове, свързани с родителска отговорност, дори когато пред тези съдилища няма висящо брачно производство (вж. в този смисъл решение L, C-656/13, EU:C:2014:2364, т. 45 и 52).
- 39 Поради това следва третият въпрос да се разбира като насочен по същество към установяване на това дали член 12, параграф 3, буква б) от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че компетентността на съдилищата, сезирани с разглеждането на иск, свързан с родителска отговорност, може да се счита за „изрично или по друг недвусмислен начин приета от [всички страни в производството]“ по смисъла на тази разпоредба единствено поради обстоятелството, че назначеният служебно от тези съдилища процесуален представител на ответника поради невъзможността на последния да се връчи исковата молба не е повдигнал възражение по компетентността на тези съдилища.
- 40 Съгласно член 12, параграф 3, буква б) от Регламент № 2201/2003 във връзка с член 16 от него съдилищата на държава членка могат да основат компетентността си на първата разпоредба, при условие че се установи наличие на изрично или поне недвусмислено съгласие с нея между всички страни в производството най-късно към датата на подаване на исковата молба или равностоен документ в избрания съд (вж. в този смисъл решение L, C-656/13, EU:C:2014:2364, т. 56).
- 41 Освен това, видно от съображение 12 от Регламент № 2201/2003, предвиденото в член 12, параграф 3 от него основание за определяне на компетентността представлява изключение от критерия за близост, съгласно който компетентността за разглеждане на искове по дела за родителска отговорност за детето на първо място трябва да се отнася към държавата членка на обичайното му пребиваване, и който е утвърден в член 8, параграф 1 от същия регламент. Както отбелязва генералният адвокат в точка 64 от своето становище, това изключение има за цел да признае известна автономност на страните по делата за родителска отговорност. Следователно условието за недвусмисления характер на приемането на компетентността на сезираните съдилища от всички страни в производството трябва да се тълкува стриктно.
- 42 В това отношение следва да се отбележи, от една страна, че такова приемане предполага най-малкото на ответника да е известно за производството, водено пред тези съдилища. Действително, макар сам по себе си фактът, че ответникът знае за производството, да не представлява приемане на компетентността на сезираните съдилища, при всички положения не може да се счита, че отсъстващ ответник, на когото не е връчена исковата молба или жалбата за образуване на производството и който не знае за започналото

производство, е приел компетентността на сезирания съд (вж. по аналогия, във връзка с член 24 от Регламент № 44/2001, решение А, С-112/13, ЕУ:С:2014:2195, т. 54).

- 43 От друга страна, не може от поведението на назначен в отсъствието на ответника от тези съдилища процесуален представител да се правят изводи за волята на ответника. Тъй като такъв представител няма контакт с ответника, той не може да получи от него информацията, необходима за съзнателното приемане или оспорване на компетентността на посочените съдилища (вж. в този смисъл решение А, С-112/13, ЕУ:С:2014:2195, т. 55).
- 44 От това следва, че при положение като разглежданото в главното производство компетентността на сезираните съдилища не може да се счита за „изрично или по друг недвусмислен начин приета от [всички страни в производството]“ по смисъла на член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003.
- 45 Това тълкуване не би могло да се постави под съмнение от правото на достъп до правосъдие или принципите на правна сигурност и на полезно действие на Регламент № 2201/2003, за разлика от твърденията на испанското правителство пред Съда. В това отношение посоченото правителство сочи по същество, че невъзможността ищцата в главното производство да получи окончателно съдебно решение по иска, поради затрудненията при уведомяване на ответника в главното производство относно производството, би довела до отказ на правосъдие в разрез със споменатите право и принципи.
- 46 Възприетото в точка 44 от настоящото решение тълкуване обаче не лишава ищец, в положение като това по главното производство, от възможността да бъде постановено съдебно решение, евентуално в отсъствието на ответника, пред съдилищата на държавата членка по обичайното пребиваване на детето, които съгласно член 8 от Регламент № 2201/2003 са компетентни. Следователно това тълкуване не води до отказ на правосъдие.
- 47 Поради това на третия въпрос следва да се отговори, че член 12, параграф 3, буква б) от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че компетентността на съдилищата, сезирани с разглеждането на иск, свързан с родителска отговорност, не би могла да се счита за „изрично или по друг недвусмислен начин приета от [всички страни в производството]“ по смисъла на тази разпоредба единствено поради обстоятелството, че назначеният служебно от тези съдилища процесуален представител на ответника, поради невъзможността на последния да се връчи исковата молба, не е повдигнал възражение по компетентността на тези съдилища.

По съдебните разноси

- 48 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноси. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (четвърти състав) реши:

- 1) **Искът на единия родител съдът да замести липсващото съгласие на другия родител за пътуването на детето им извън държавата членка по неговото пребиваване и за издаването на паспорт на името на това дете попада в материалното приложно поле на Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000, въпреки че съдебното решение, постановено по иска, ще трябва да бъде взето предвид от органите на държавата членка, на която въпросното дете е гражданин, в рамките на административното производство за издаване на такъв паспорт.**
- 2) **Член 12, параграф 3, буква б) от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че компетентността на съдилищата, сезирани с разглеждането на иск, свързан с родителска отговорност, не би могла да се счита за „изрично или по друг недвусмислен начин приета от [всички страни в производството]“ по смисъла на тази разпоредба единствено поради обстоятелството, че назначеният служебно от тези съдилища процесуален представител на ответника, поради невъзможността на последния да се връчи исковата молба, не е повдигнал възражение по компетентността на тези съдилища.**

Bay Larsen

Malenovský

Safjan

Prechal

Jürimäe

Обявено в открито съдебно заседание в Люксембург на 21 октомври 2015 година.

Секретар

Председател

A. Calot Escobar

K. Lenaerts

Вярно с оригинала	
Люксембург, дата:	
21 -10- 2015	За Секретар, по пълномощие
 Miroslav Aljcksejev Администратор	

I - 15

СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
 TRIBUNAL DE JUSTICIA DE LA UNIÓN EUROPEA
 SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE
 DEN EUROPÆISKE UNIONS DOMSTOL
 GERICHTSHOF DER EUROPÄISCHEN UNION
 EUROOPA LIIDU KOHUS
 ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
 COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION
 COUR DE JUSTICE DE L'UNION EUROPÉENNE
 CÚIRT BHEITHIÚNAIS AN AONTAIS EORPAIGH
 SUD EUROPSKE UNIE
 CORTE DI GIUSTIZIA DELL'UNIONE EUROPEA

LUXEMBOURG

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESA
 EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMAS
 AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA
 IL-QORTI TAL-GIUSTIZZJA TAL-UNJONI EWROPEA
 HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE UNIE
 TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ
 TRIBUNAL DE JUSTIÇA DA UNIÃO EUROPEIA
 CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE
 SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE
 SODIŠČE EVROPSKE UNIJE
 EUROOPAN UNIONIN TUOMIOISTUIN
 EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

СТАНОВИЩЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
 P. MENGOZZI
 представено на 10 септември 2015 година¹

Дело C-215/15

Василка Иванова Гогова
срещу
Илия Димитров Илиев

„Компетентност на съдилищата на държава членка по дела, свързани с родителска отговорност — Регламент (ЕО) № 2201/2003 — Спор между родителите по повод пътуването на дете в чужбина и издаване за целта на документ за самоличност на детето — Член 1, параграф 1 — Понятие за гражданско дело — Член 2, точка 7 — Понятие за родителска отговорност — Член 12 — Неявяване на ответника — Неоспорване на компетентността от назначения от съда представител на ответника“

¹ — Език на оригиналния текст: френски.

1. По настоящото дело от Съда е поискано да се произнесе относно материалното приложно поле на Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000². Това дело ще му позволи да прецизира практиката си относно приложимостта на регламента по отношение на мерки, които съгласно правната уредба на дадена държава членка се считат за публичноправни.

2. То най-вече ще даде възможност на Съда да се произнесе относно предвидената в член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003 пророгация на компетентност на съда на държавата членка, с която детето има основна връзка, по дела, свързани с родителска отговорност. В случая Съдът трябва да установи дали може да се счита, че страна, която не се явява лично, е приела компетентността на съда по смисъла на посочената разпоредба, когато съдът ѝ е назначил представител, който не оспорва неговата компетентност. Този въпрос вече е бил разглеждан във връзка с Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела³, но не и във връзка с Регламент № 2201/2003.

I – Правна уредба

A – Правото на Съюза

3. Съгласно член 1 от Регламент № 2201/2003:

„1. Настоящият регламент се прилага, независимо от характера на съда или правораздавателния орган, по граждански дела, отнасящи се до:

- а) [...];
- б) определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или лишаване от родителската отговорност.

2. В делата по смисъла на параграф 1, буква б) може, по-специално, да се разглежда:

- а) правото на упражняване на родителски права и правото на лични отношения;
- б) настойничество, попечителство и други сходни институти;

² – ОВ L 338, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 183.

³ – ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74.

- в) определянето и действието на всяко лице или орган, който отговаря за личността на детето или неговото имущество, представляващо или подпомагащо детето;
- г) поставянето на детето в семейство за отглеждане или по институционална грижа;
- д) мерки за закрила на детето, свързани с управлението, запазването и разпореждането с неговото имущество.

3. Настоящият регламент не се прилага за:

- а) установяването или оспорването на връзката родител-дете;
- б) решенията за осиновяване, мерките, подготвящи осиновяването или прекратяването на осиновяването;
- в) имената на детето;
- г) [еманципацията];
- д) задълженията за издръжка;
- е) доверителна собственост или наследяване;
- ж) мерките, предприемани в резултат на престъпленията, извършени от деца“.

4. Член 2, точка 7 от Регламент № 2201/2003 определя „родителска[та] отговорност“ като „всички права и задължения, отнасящи се до [личността] или имуществото на детето, които са предоставени на физическо или юридическо лице по силата на [съдебно] решение, на закона или по силата на споразумение, [пораждащо правни последици]. Терминът включва правото на упражняване на родителски права и правото на лични отношения с детето“.

5. Член 2, точка 10 от Регламент № 2201/2003 определя „правото на лични отношения“ като „по[-]специално правото да се отведе детето на място, различно от неговото или нейното обичайно пребиваване за определен период от време“.

6. Съгласно член 8 от Регламент № 2201/2003:

„1. Съдилищата на държава членка са компетентни по делата, свързани с родителската отговорност за детето, ако детето има обичайно местопребиваване в тази държава членка по времето, когато съдът е сезиран.

2. Параграф 1 се прилага при спазването на условията на членове 9, 10 и 12“.

7. Член 12, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 предвижда, че „[с]ъдилищата на държавите членки, които са компетентни по силата на член 3 по молбите за развод, законна раздяла и унищожаване на брака са компетентни по всички въпроси, които се отнасят до родителската отговорност, свързани с тази молба, когато:

а) поне единият от съпрузите притежава родителска отговорност за детето

и

б) компетентността на съдилищата е била изрично или по друг недвусмислен начин приета от съпрузите или от носителите на родителска отговорност, към момента на сезирането на съд, и е във висш интерес на детето“.

8. Член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003 предвижда, че „[с]ъдилищата на държавите членки също са компетентни по отношение на родителската отговорност в производството, което е различно от това по смисъла на параграф 1, когато:

а) детето има основна връзка с тази държава членка и особено по силата на факта, че единият от носителите на родителската отговорност има обичайното си местопребиваване в тази държава членка, или че детето е гражданин на тази държава членка;

и

б) компетентността на съдилищата е била изрично или по друг недвусмислен начин приета от [всички страни в производството] към момента на сезирането на съда и е във висш интерес на детето“.

Б – Българското законодателство

9. Съгласно член 127а от българския Семейен кодекс (наричан по-нататък „СК“):

„(1) Въпросите, свързани с пътуване на дете в чужбина и издаването на необходимите лични документи за това, се решават по общо съгласие на родителите.

(2) Когато родителите не постигнат съгласие по ал. 1, спорът между тях се решава от районния съд⁴] по настоящия адрес на детето.

(3) Производството започва по молба на единия от родителите. Съдът изслушва другия родител, освен ако не се яви без уважителни причини. Съдът може и по своя инициатива да събира доказателства.

(4) Съдът може да допусне предварително изпълнение на постановеното решение“.

10. Член 45, алинея 1 от Закона за българските документи за самоличност/за българските лични документи (наричан по-нататък „ЗБЛД“) предвижда, че заявлението за издаване на паспорт на малолетни и непълнолетни се подава лично и от техните родители.

11. Съгласно член 78, алинея 1 във връзка с член 76, точка 9 от ЗБЛД министърът на правосъдието или оправомощено от него лице имат право да не разрешат детето да напусне страната, ако не бъде представено нотариално заверено писмено съгласие за пътуването на детето в чужбина от неговите родители.

12. Съгласно член 47. от българския Граждански процесуален кодекс (наричан по-нататък „ГПК“):

„(1) Когато ответникът не може да бъде намерен на посочения по делото адрес и не се намери лице, което е съгласно да получи съобщението, връчителят залепва уведомление на вратата или на пощенската кутия, а когато до тях не е осигурен достъп — на входната врата или на видно място около нея. Когато има достъп до пощенската кутия, връчителят пуска уведомление и в нея.

(2) В уведомлението се посочва, че книжата са оставени в канцеларията на съда, когато връчването става чрез служител на съда или частен съдебен изпълнител, съответно в общината, когато връчването става чрез неин служител, както и че те могат да бъдат получени там в двуседмичен срок от залепването на уведомлението.

(3) Когато ответникът не се яви да получи книжата, съдът указва на ищеца да представи справка за неговата адресна регистрация, освен в случаите на чл. 40, ал. 2 и чл. 41, ал. 1, в които съобщението се прилага към делото. Ако посоченият адрес не съвпада с постоянния и настоящия адрес на страната, съдът разпорежда връчване по настоящия или постоянния адрес по реда на ал. 1 и 2.

⁴ – Районният съд действа като първа инстанция.

- (4) Когато връчителят установи, че ответникът не пребивава на посочения адрес, съдът указва на ищеца да представи справка за неговата адресна регистрация независимо от залепването на уведомлението по ал. 1.
- (5) Съобщението се смята за връчено с изтичането на срока за получаването му от канцеларията на съда или общината.
- (6) Когато установи редовността на връчването, съдът разпорежда съобщението да се приложи към делото и назначава особен представител на разноски на ищеца“.

II – Фактите, главното производство и преюдициалните въпроси

13. Ищцата, българска гражданка, живее в Италия, където в продължение на няколко години е съжителствала с г-н Илия Димитров Илиев, също български гражданин. Те имат дъщеря, родена на 2 ноември 2004 г.
14. Ищцата и г-н Илиев не живеят заедно. Тя живее с дъщеря си в Милано, където има постоянна работа и детето е ученичка в четвърти клас. Г-н Илиев също живее в Италия и има постоянна работа там. Вижда се с дъщеря си през две-три седмици.
15. Детето е български гражданин. Бил му е издаден български паспорт, валиден до 5 април 2012 г. Г-н Илиев обаче не оказва необходимото съдействие за подновяване на паспорта на дъщеря си.
16. Поради това ищцата сезира Районен съд — Петрич, на основание член 127а от СК с искане да разреши разногласието между родителите относно възможността дъщеря им да пътува в чужбина и издаването на необходимия личен документ за това, като замести липсващото съгласие на бащата.
17. След като районният съд констатира, че предпоставките на член 47, алинея 6 от ГПК са осъществени, той назначава особен представител на бащата след заплащане от ищцата на определеното му от районния съд възнаграждение. Особеният представител не е оспорил компетентността на българския съд по спора.
18. С определение от 10 ноември 2014 г. Районен съд — Петрич, отхвърля иска като недопустим. Той е изключил своята компетентност и е прекратил производството. Установил е, че след като делото е свързано с упражняването на родителска отговорност и детето пребивава обичайно в Италия, в приложение на член 8 от Регламент № 2201/2003 компетентен да го разгледа е единствено италианският съд.
19. Ищцата е подала частна жалба срещу определението на Районен съд — Петрич, от 10 ноември 2014 г.

20. Окръжен съд⁵ — Благоевград, е потвърдил определението на районния съд. Приел е, подобно на районния съд, че спорът е свързан с родителска отговорност и, тъй като детето пребивава обичайно в Италия, съгласно член 8 от Регламент № 2201/2003 компетентен е италианският съд. Допълнително е уточнил, че предвидената в член 12, параграф 1, буква б) от този регламент пророгация на компетентност е неприложима, защото в производството участва не ответникът, а неговият особен представител, назначен от съда.

21. Ищцата е подала частна касационна жалба срещу определението на окръжния съд пред Върховния касационен съд. Последният изпитва съмнения относно приложимостта на Регламент № 2201/2003 по спора: иска да установи дали разрешението за пътуване на детето в чужбина и издаването на паспорт представляват упражняване на родителска отговорност по смисъла на член 1, параграф 1, буква б) от този регламент.

22. Върховният касационен съд посочва, че самият той е постановил две противоречиви определения, едното от 1 декември 2010 г., в което е приел, че предметът на спора по член 127а от СК, съгласно който съдът може да бъде сезиран относно разногласието между родителите за пътуване на детето в чужбина и за издаването на необходимите лични документи за това, не се отнася до понятието за родителска отговорност по смисъла на член 1, параграф 1, буква б) от Регламент № 2201/2003, и следователно е извън приложното поле на регламента; второто е от 9 януари 2014 г., в което приема, че предметът на спора се отнася до понятието за родителска отговорност.

23. Върховният касационен съд иска също да установи дали е приложима предвидената в член 12, параграф 1, буква б) от Регламент № 2201/2003 пророгация на компетентност, след като ответникът, въпреки че не е оспорил компетентността на българския съд, има особен представител, назначен от съда.

24. Поради това Върховният касационен съд решава да спре производството по делото и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Представлява ли дело, отнасящо се до „определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или лишаване от родителска отговорност“ по смисъла на член 1, пар. 1, б. „б“ във вр. с член 2, т. 7, за което може да се прилага член 8, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 2201/ 2003 на Съвета относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителска отговорност, предоставената от закона възможност на гражданския

⁵ – [Бележката е без значение за българския текст].

съд да реши спор при разногласие на родителите по пътуване на детето в чужбина и издаване на документи за самоличност, ако приложимият материален закон предвижда съвместно упражняване на тези родителски права по отношение на детето? и

- 2) Прилагат ли се основанията за учредяване на международна компетентност при граждански дела за родителска отговорност, когато решението замества юридически факт от значение за административна процедура по отношение на детето и приложимият закон предвижда тя да се проведе в конкретна държава-член на Европейския съюз?
 - 3) Следва ли да се приеме, че има пророгация на компетентност по смисъла и условията на член 12, параграф 1, т. „б“ от Регламент (ЕО) № 2201/2003 г., когато представителят на ответника не е оспорил компетентността на съда, но той не е упълномощен, а е назначен от съда поради затруднения ответникът да бъде уведомен и да участва по конкретното дело лично или чрез упълномощен представител?“.
25. Запитващата юрисдикция е поискала от Съда да приложи спешното преюдициално производство, предвидено в член 107 от Процедурния правилник на Съда. На 20 май 2015 г. Съдът реши да не уважи това искане.
26. С определение от 3 юли 2015⁶ г. председателят на Съда реши настоящото дело да бъде разгледано по реда на бързото производство, предвидено в член 105, параграф 1 от Процедурния правилник на Съда.
27. Преюдициалните въпроси са разгледани в писмените становища на испанското правителство и на Европейската комисия. Испанското и чешкото правителство, както и Комисията бяха изслушани в заседанието на 9 септември 2015 г.

III – Съображения

28. С първия и втория въпрос до Съда, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция иска да установи материалното приложно поле на Регламент № 2201/2003. Поради това по-долу ще се спра на приложимостта на посочения регламент по настоящото дело. След това ще разгледам третия преюдициален въпрос, отнасящ се до едно от условията за предвидената в член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003 пророгация на компетентност на съдилищата на държавата членка, с която детето има основна връзка, по свързани с родителска отговорност дела.

⁶ – Определение Иванова Гогова (C-215/15, EU:C:2015:466).

А – По първия и втория преюдициален въпрос

29. С първия въпрос до Съда запитващата юрисдикция иска да установи дали разрешението за пътуване на детето в чужбина и заявлението за издаване на паспорт за целта попадат в обхвата на понятието „родителска отговорност“ по смисъла на член 1, параграф 1, буква б) и на член 2, точка 7 от Регламент № 2201/2003. С втория въпрос до Съда запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали искът на единия родител съдът да замести липсващото съгласие на другия родител за пътуването на детето и за подаването на заявление за паспорт попада в понятието „граждански дела“ по смисъла на член 1, параграф 1 от Регламент № 2201/2003, при положение че националната администрация следва да вземе предвид съдебното решение при издаване на паспорт на детето.

30. Член 1, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 предвижда, че той „се прилага, независимо от характера на съда или правораздавателния орган, по граждански дела, отнасящи се до: [...] б) определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или лишаване от родителската отговорност“. За да се придържам към текста на тази разпоредба, която определя приложното поле на регламента чрез позоваване, първо — на гражданските дела, а след това — на родителската отговорност, по-долу ще разгледам дали разрешението детето да пътува в чужбина и заявлението за издаване на паспорт за целта съставляват „граждански дела“ по смисъла на член 1, параграф 1 от Регламент № 2201/2003, след което ще проверя дали те попадат в понятието „родителска отговорност“, дефинирано в член 2, точка 7 от този регламент.

1. По понятието „граждански дела“ по смисъла на член 1, параграф 1 от Регламент № 2201/2003

31. Регламент № 2201/2003 не дефинира гражданските дела нито в членове 1 и 2, отнасящи се съответно до обхвата на регламента и определенията на използваните в него понятия, нито в съображенията. В член 1, параграф 3 той единствено изброява делата, за които не се прилага, а именно за установяването или оспорването на връзката родител—дете, за решенията за осиновяване, за мерките, подготвящи осиновяването, или за прекратяването на осиновяването, за имената на детето, за еманципацията, за задълженията за издръжка, за доверителната собственост или наследяването и за мерките, предприемани в резултат на престъпленията, извършени от деца⁷.

⁷ — В това отношение отбелязвам, че при нормите, отнасящи се до родителската отговорност, дефинирането на материалното приложно поле чрез позоваване на гражданските дела се въвежда с Регламент № 2201/2003. Понятието „граждански дела“ не се съдържа в Регламент (ЕО) № 1347/2000 на Съвета от 29 май 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност за децата на двамата съпрузи (ОВ L 160, стр. 19), отменен с

32. Член 1, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 е вдъхновен от Конвенцията относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела, подписана на 27 септември 1968⁸ г. (наричана по-нататък „Брюкселската конвенция от 1968 г.“). Член 1, първа алинея от Брюкселската конвенция от 1968 г. предвижда, че тя „се прилага при граждански и търговски дела, независимо от естеството на съда или правораздавателния орган“. Подобно на Регламент № 2201/2003, Брюкселската конвенция от 1968 г. дефинира гражданските и търговските дела, но само отрицателно⁹, посредством изброените в член 1, втора алинея от нея изключения¹⁰.

33. Без никакво съмнение, както е постановил Съдът в решение С¹¹, понятието „граждански дела“ по смисъла на член 1, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 трябва да бъде предмет на самостоятелно тълкуване, което единствено може да обезпечи еднаквото прилагане на регламента и, както отбелязва чешкото правителство в заседанието, да гарантира равенството на всички деца¹², независимо дали пребивават в държавата членка, на която са граждани.

Регламент № 2201/2003. То не фигурира и в Конвенцията, съставена на основание член К.3 от Договора за Европейския съюз, относно компетентността и признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела от 28 май 1998 г. (ОВ С 221, стр. 2; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 11, стр. 244, наричана по-нататък „Конвенция „Брюксел II“), заменена в отношенията между държавите членки с Регламент № 1347/2000. И Регламент № 1347/2000, и Конвенция „Брюксел II“ предвиждат, че се прилагат по „граждански производства“ във връзка по-специално с дела за родителските права, и уточняват, че на тях се приравняват официално признатите в държавите членки извънсъдебни производства (вж. член 1, параграфи 1 и 2, както и съображение 9 от Регламент № 1347/2000, както и член 1 от Конвенция „Брюксел II“).

⁸ — ОВ L 299, 1972 г., стр. 32; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 10, стр. 3.

⁹ — В това отношение Докладът по Конвенцията относно компетентността и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, подписана в Брюксел на 27 септември 1968 г., изготвен от P. Jenard (ОВ С 59, 1979 г., стр. 1, наричан по-нататък „докладът „Jenard“), посочва, че експертната комисия, изготвила текста на конвенцията, „нито е уточнила какво трябва да се разбира под „гражданско и търговско дело“, нито е разрешила проблема във връзка с това окачествяване, определяйки по кой закон да се преценява съдържанието на израза. С това е съобщила методиката, възприета в действащите конвенции“ [неофициален превод] (стр. 9).

¹⁰ — Член 1, втора алинея от Брюкселската конвенция от 1968 г. изключва от нейното приложно поле, първо — гражданското състояние, правоспособността и дееспособността на физическите лица, имуществените права, произтичащи от брачните правоотношения, завещания и наследяване, второ — производства, свързани с обявяването на дружества или други юридически лица в несъстоятелност, конкордати и аналогични производства, трето — социалната сигурност, четвърто — арбитража.

¹¹ — С-435/06, EU:C:2007:714, т. 46.

¹² — Вж. съображение 5 от Регламент № 2201/2003.

34. В случая искът, с който е сезирана запитващата юрисдикция, е тя да замести липсващото съгласие на бащата за пътуване на детето и за подаване на заявление за паспорт. Издаването на паспорт обаче е административен акт. Следва да се провери дали спорът, предмет на главното производство, попада в понятието „граждански дела“ и в такъв случай Регламент № 2201/2003 е приложим във връзка с него, или пък трябва да се изключи от приложното поле на този регламент, тъй като би съставлявал предмет на административно дело.

35. Според мен спорът по главното производство е предмет на гражданско дело по смисъла на член 1, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 поради изложените по-долу причини.

36. На първо място, отбелязвам, че спорът не е сред никой от въпросите, изключени от приложното поле на Регламент № 2201/2003 по силата на член 1, параграф 3 от него¹³.

37. На второ място, забелязвам, че съгласно съображение 10 на Регламент № 2201/2003 той няма за цел да се прилага „към [...] публичните мерки от общ характер по въпросите на обучението или здравеопазването“¹⁴. Въз основа на това стигам до извода, че същият има за цел да се прилага към публичноправни мерки, различни от тези с общ характер по въпросите на обучението или здравеопазването¹⁵.

38. На трето място, подчертавам, че в член 1, параграф 1 Регламент № 44/2001 предвижда, че „не обхваща, по-специално, данъчни, митнически или административни дела“¹⁶. Тази резерва е въведена през 1978 г. при

¹³ – Вж. точка 3 от настоящото заключение.

¹⁴ – Отбелязвам, че съображение 10 на Регламент № 2201/2003 е идентично с член 4, буква з) от Хагската конвенция за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата, сключена на 19 октомври 1996 г. (ОВ L 151, 2008 г., стр. 39, наричана по-нататък „Хагската конвенция от 1996 г.“). Съгласно член 4, буква з) от Хагската конвенция от 1996 г. тя не се прилага за „[публичните] мерки[...] от общ характер по въпросите на образованието или здравето“. В това отношение обяснителният доклад на Paul Lagarde относно Хагската конвенция от 1996 г. (на разположение на сайта на Хагската конференция по международно частно право на следния адрес: http://www.hcch.net/index_fr.php) уточнява, че в случая се имат предвид например мерките, „въвеждащи задължително училищно образование или ваксиниране“.

¹⁵ – Вж. решения С (С-435/06, ЕУ:С:2007:714, т. 52) и А (С-523/07, ЕУ:С:2009:225, т. 28).

¹⁶ – Курсивът е мой. Уточнявам, че Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (преработен текст) (ОВ L 351, стр. 1), с който се отменя Регламент № 44/2001, предвижда в член 1, параграф 1, второ изречение, че „не обхваща, по-специално, данъчни, митнически или административни дела, нито отговорността на държавата за действия или бездействия

присъединяването на Кралство Дания, Ирландия и на Обединено кралство Великобритания и Северна Ирландия към Брюкселската конвенция от 1968 г.¹⁷, за да се отчете обстоятелството, че на практика в Обединеното кралство и Ирландия е непознато разграничението между публично и частно право, разпространено в правните системи на първоначалните държави членки, поради което се налага да се уточнят делата, които не се считат за граждански¹⁸. За разлика от Регламент № 44/2001, член 1 от Регламент № 2201/2003 не предвижда, че той не се прилага за административни дела. Приемането на Регламент № 2201/2003 на 27 ноември 2003 г. следва във времето приемането на Регламент № 44/2001 на 22 декември 2000 г., и най-вече въвеждането през 1978 г. на резервата относно административните дела в рамките на Брюкселската конвенция от 1968 г. Следователно, ако законодателят бе имал намерение да изключи административните дела от приложното поле на Регламент № 2201/2003, струва ми се, че би предвидил това изрично.

39. На четвърто място, дори да се допусне, че член 1, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че изключва от приложното му поле административните дела, според мен това изключение

при упражняването на държавна власт (*acta iure imperii*)“. В тази разпоредба Регламент № 1215/2012 възпроизвежда съдебната практика, на която ще се спра отново по-долу.

¹⁷ — Конвенция за присъединяването на Кралство Дания, Ирландия и Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия към Конвенцията относно компетентността и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела и към Протокола за нейното тълкуване от Съда на Европейските общности, подписана на 9 октомври 1978 година (ОВ L 304, 1978 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 10, стр. 16). Вж. член 3 от тази конвенция.

¹⁸ — В тази връзка Докладът по Конвенцията за присъединяването на Кралство Дания, Ирландия и Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия към Конвенцията относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела и към Протокола за нейното тълкуване от Съда на Европейските общности, подписана на 9 октомври 1978 година, изготвен от проф. д-р P. Schlosser (ОВ C 59, 1979 г., стр. 71), уточнява, че „[в] правните системи на първоначалните държави членки е добре известно разграничението между граждански и търговски дела, от една страна, и делата, отнасящи се до публичноправната област, от друга. Независимо от значителните различия, като цяло разграничението се провежда съгласно сходни критерии [...]. Поради това съставителите на първоначалния текст на конвенцията и докладът „Jenard“ не уточняват съдържанието на понятието за граждански и търговски дела [...]. В [...] Обединеното кралство и Ирландия обаче на практика *разграничението* — разпространено в правните системи на първоначалните държави членки — *между публично и частно право* е непознато. Следователно проблемите при адаптирането не са можели да бъдат разрешени само с позоваване на принципите за определяне на делата. С оглед на решение [LTU, 29/76, EU:C:1976:137, т. 3], постановено по време на заключителната фаза от преговорите, което се произнася в полза на тълкуване, необвързано с определено „приложимо“ национално право, работната група се задоволява да посочи в член 1, параграф 1, че делата, свързани с държавни приходи, митнически или административни въпроси, не са граждански и търговски дела по смисъла на конвенцията“ [неофициален превод] (т. 23).

не би могло да се отнася за всички административни дела: то би се отнасяло единствено за случаите на проявление на прерогативи на публичната власт.

40. Във връзка с Регламент № 44/2001¹⁹ Съдът е постановил, че за да се установи дали даден спор е предмет на гражданско дело по смисъла на Регламент № 44/2001, следва да се изясни естеството на правоотношенията между страните по спора и предмета на същия. Така той стига до извода, че макар и някои спорове между органи на публичната власт и частноправни субекти да могат да бъдат обхванати от това понятие, това не се отнася за случаите, когато действията на органа на публична власт са свързани с упражняването на публична власт²⁰.

41. Според мен понятието за граждански дела по смисъла на Регламент № 2201/2003 не би могло да се тълкува по-стриктно отколкото понятието за гражданско дело по смисъла на Регламент № 44/2001, доколкото Регламент № 2201/2003, за разлика от Регламент № 44/2001, не предвижда изрично изключването на административните дела. Следователно, ако се допусне, че член 1, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че този регламент не се прилага за административни дела, за да се изключи даден спор от понятието за граждански дела, не би било достатъчно страни по него да са орган на публична власт и частноправен субект: необходимо е освен това органът на публична власт да е упражнил същата.

¹⁹ – Съдът рядко е разглеждал понятието за граждански дела по смисъла на член 1, параграф 1 от Регламент № 2201/2003. В решения С (С-435/06, ЕУ:С:2007:714, т. 51), А (С-523/07, ЕУ:С:2009:225, т. 27) и С. (С-92/12 PPU, ЕУ:С:2012:255, т. 60) той е постановил, че понятието „граждански дела“ по смисъла на член 1, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че може да обхване дори мерки, които от гледна точка на правото на държава членка се уреждат от публичното право. Същевременно и трите решения се отнасят до решение за поемане на грижите за дете, независимо дали става дума за решение на социалните служби на общината за настаняване в семейство за отглеждане (решения С, С-435/06, ЕУ:С:2007:714 и А, С-523/07, ЕУ:С:2009:225) или за решение на юрисдикция за настаняване в предоставяща терапевтични и образователни грижи институция от затворен тип (решение С., С-92/12 PPU, ЕУ:С:2012:255). Член 1, параграф 2, буква г) от Регламент № 2201/2003 предвижда изрично, че този регламент се прилага за „поставянето на детето в семейство за отглеждане или по институционална грижа“. От трите решения следователно не би могъл да се направи извод, че Регламент № 2201/2003 се прилага за всички административни дела, независимо от тяхното естество. Поради това считам, че следва да се разгледа съдебната практика във връзка с понятието за гражданско дело по смисъла на Регламент № 44/2001.

²⁰ – Решения LTU (29/76, ЕУ:С:1976:137, т. 4), Rüffer (814/79, ЕУ:С:1980:291, т. 8 и 14), Rich (С-190/89, ЕУ:С:1991:319, т. 26), Sonntag (С-172/91, ЕУ:С:1993:144, т. 20), Henkel (С-167/00, ЕУ:С:2002:555, т. 26), Baten (С-271/00, ЕУ:С:2002:656, т. 29 и 30), Préservatrice foncière TIARD (С-266/01, ЕУ:С:2003:282, т. 21 и 22), Frahuil (С-265/02, ЕУ:С:2004:77, т. 20), Lechouritou и др. (С-292/05, ЕУ:С:2007:102, т. 30 и 31), Apostolides (С-420/07, ЕУ:С:2009:271, т. 42—44), Realchemie Nederland (С-406/09, ЕУ:С:2011:668, т. 39), Sapir и др. (С-645/11, ЕУ:С:2013:228, т. 32 и 33), Sunico и др. (С-49/12, ЕУ:С:2013:545, т. 33 и 34) и flyLAL-Lithuanian Airlines (С-302/13, ЕУ:С:2014:2319, т. 26 и 30).

42. За да се определи дали спорът е предмет на гражданско дело по смисъла на Регламент № 44/2001, следва, както посочих, да се отчитат два критерия: от една страна, естеството на правоотношенията между страните по спора (ако правоотношението е изцяло частноправно, спорът е предмет на гражданско дело), а от друга страна, предметът на спора (ако негов предмет не е проявление на публична власт, самият спор е предмет на гражданско дело).

43. Първо, Съдът преценява естеството на правоотношението между страните с оглед на тяхното качество на орган на публична власт или частноправен субект, както и с оглед на основаниято и условията за предявяване на иска²¹.

44. В този смисъл спорът, двете страни по който са частноправни субекти, по необходимост е във връзка с изцяло частноправно отношение. В решение *Henkel* Съдът е приел, че искът, предявен от сдружение на потребители за издаване на съдебно разпореждане, с което на търговец се забранява използването на неравноправни клаузи, е предмет на гражданско дело. Той по-специално е отбелязал, че „сдружение за защита на потребителите като [процесното] представлява частноправна организация“²². Също така в решение *Frahuil* Съдът е постановил, че предмет на гражданско дело е искът на предприятие — което се е задължило към митническата администрация в качеството на поръчител за внасянето на митни сборове от превозвач — за възстановяване на изплатените на вносителя суми: страни по спора са два частноправни субекта²³. В решение *flyLAL-Lithuanian Airlines* Съдът е стигнал до извода, че предмет на гражданско дело е искът, предявен от литовски въздушен превозвач срещу оператора на латвийско летище и латвийски въздушен превозвач за поправяне на вредите, причинени от твърдяно нарушение на конкурентното право. Той е посочил по-специално че макар литовската държава да е мажоритарен или единствен акционер на ответниците, тя не е страна по спора, както и че ищецът се оплаква от твърде високите такси, заплащани за използването на летищните съоръжения, тоест от действията на ответниците в качеството на икономически оператор, несвързани с упражняването на прерогативи на публичната власт²⁴.

45. Ако едната от страните по спора е орган на публична власт, само по себе си това обстоятелство не го извежда извън приложното поле на

²¹ – Решения *Baten* (C-271/00, EU:C:2002:656, т. 31), *Préservatrice foncière TIARD* (C-266/01, EU:C:2003:282, т. 23), *Frahuil* (C-265/02, EU:C:2004:77, т. 20), *Sapir* и др. (C-645/11, EU:C:2013:228, т. 34), *Sunico* и др. (C-49/12, EU:C:2013:545, т. 35) и заключение на генералния адвокат *Kokott* по дело *Sunico* и др. (C-49/12, EU:C:2013:231, т. 41).

²² – C-167/00, EU:C:2002:555, т. 30.

²³ – C-265/02, EU:C:2004:77, т. 21.

²⁴ – C-302/13, EU:C:2014:2319, т. 28, 29 и 37.

Регламент № 44/2001: спорът излиза извън него единствено ако посоченият орган на публична власт упражни публични властнически правомощия в неговите рамки. В този смисъл в решение *Sunico* и др. Съдът е постановил, че искът за събиране на данъчно вземане, предявен от британската данъчна администрация, е предмет на гражданско дело, тъй като макар ищецът да е орган на публична власт, той действа единствено на основание на британската правна уредба в областта на гражданската отговорност²⁵. Също така в решение *Sarip* и др. Съдът е постановил, че искът за обезщетяване на жертвите на националсоциалистическия режим, предявен срещу провинция Берлин, е предмет на гражданско дело. Съдът е приел, че искът е предявен срещу провинция Берлин в качеството ѝ на собственик на имоти, обременени с реституционни претенции, а задълженията ѝ за обезщетение са същите като на частноправен собственик²⁶.

46. Второ, що се отнася до неговия предмет, спорът не се разглежда в рамките на гражданско дело, ако е възникнал по повод на проявление на публична власт, тоест ако искането произтича пряко от акт на публична власт²⁷.

47. Така в решението *Lechouritou* и др. Съдът е приел, че проява на публична власт е предмет на иска, предявен от гръцки граждани срещу германската държава за поправяне на вредите, причинени от избиването на цивилни граждани от войници на германските въоръжени сили през 1943 г.²⁸ Обратно, в решение *Apostolides* той е приел, че проява на публична власт не е предмет на иска, който частноправен субект, собственик на имот в Кипър, който е бил принуден да напусне при нахлуването на турската армия на острова през 1974 г., е предявил за незабавно предаване на необезпокояваното владение на този имот срещу частноправния му приобретател²⁹. Причината Съдът да възприеме противоположни решения в двете решения според мен е, че по делото *Lechouritou* и др. искът е за поправяне на вредите, причинени пряко от акт на публичната власт (избиването на цивилни граждани), докато по делото *Apostolides* искът е с

²⁵ – C-49/12, EU:C:2013:545, т. 37—40.

²⁶ – C-645/11, EU:C:2013:228, т. 35 и 36. Вж. също решения *Sonntag* (C-172/91, EU:C:1993:144, т. 22), *Baten* (C-271/00, EU:C:2002:656, т. 31—37) и *Préservatrice foncière TIARD* (C-266/01, EU:C:2003:282, т. 30—36).

²⁷ – Вж. заключение на генералния адвокат Kokott по дело *Sunico* и др. (C-49/12, EU:C:2013:231, т. 46): „[e]динствено ако претенцията произтича от упражняване на публична власт, не става дума за гражданско и търговско дело. Не всяка връзка с упражняването на публична власт обаче е достатъчна. Както става ясно от практиката на Съда, решаващо е по-скоро конкретното предявяване на претенцията да [следва от] упражняване на публична власт“.

²⁸ – C-292/05, EU:C:2007:102, т. 37 и 38. Вж. също решение *LTU* (29/76, EU:C:1976:137, т. 4).

²⁹ – C-420/07, EU:C:2009:271, т. 45.

предмет владение на недвижим имот, придобит след акта на публична власт (нахлуване на въоръжените сили), тоест връзката между иска и акта на публична власт е само индиректна.

48. Съдебната практика във връзка с понятието за гражданско дело по смисъла на член 1, параграф 1 от Регламент № 44/2001 може, както установих³⁰, да се приложим към понятието за граждански дела по смисъла на член 1, параграф 1 от Регламент № 2201/2003.

49. В случая спорът, с който е сезирана запитващата юрисдикция, е между два частноправни субекта, родителите на детето. Очевидно няма как майката да упражнява спрямо бащата каквито и да било обширни прерогативи на публична власт съгласно действащата обща уредба. Следователно правоотношението между страните е изцяло частноправно.

50. Освен това подчертавам, че с предявения иск майката желае сезираният съд да замести липсващото съгласие на бащата за издаването на паспорт на детето. Предмет на спора не е проявлението на публична власт, тъй като от съда не е поискано да издаде такъв паспорт, а да замести липсващото съгласие на бащата. Негов предмет е разногласието между родителите, тъй като майката желае детето да посети семейството си в България, на което бащата се противопоставя или най-малкото не извършва необходимите за целта постъпки. Следователно предметът на спора е строго частноправен.

2. По понятието „родителска отговорност“ по смисъла на член 2, точка 7 от Регламент № 2201/2003

51. Член 1, параграф 2, буква а) от Регламент № 2201/2003 предвижда, че в гражданските дела, свързани с определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или лишаване от родителската отговорност, за които той се прилага, по-специално се разглежда правото на лични отношения. Член 2, точка 10 от Регламент № 2201/2003 определя правото на лични отношения по-специално като правото да се отведе детето на място, различно от неговото или нейното обичайно пребиваване, за определен период от време.

52. Отвеждането на детето на почивка при неговото семейство, включително в друга държава членка (при положение че член 2, точка 10 говори само за „място, различно от неговото или нейното обичайно пребиваване“), и подаването на заявление за издаване на паспорт за тази цел според мен напълно съответства на определеното за право на лични отношения.

³⁰ – Вж. точка 41 от настоящото заключение.

53. Поради това на запитващата юрисдикция следва да се отговори, че искът на единия родител съдът да замести липсващото съгласие на другия родител за пътуването на детето и за подаването на заявление за паспорт попада в понятието „граждански дела“, отнасящи се до родителска отговорност по смисъла на член 1, параграф 1, буква б) и на член 2, точки 7 и 10 от Регламент № 2201/2003.

Б – По третия преюдициален въпрос

54. С третия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали може да се счита, че страната, която не участва лично в производството, е приела компетентността на съда по смисъла на член 12, параграф 1, буква б) от Регламент № 2201/2003, когато има назначен от съда представител и той не е оспорил компетентността на съда.

55. Преди да разгледам третия въпрос, бих искал да внеса някои уточнения относно предвиденото в Регламент № 2201/2003 разпределение на компетентността по делата, свързани с родителска отговорност.

56. По делата, свързани с родителската отговорност, член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 предоставя компетентност на съдилищата на държава членка, в която детето има обичайно местопребиваване по времето, когато съдът е сезиран. Същевременно член 8, параграф 2 от този регламент гласи, че „[п]араграф 1 се прилага при спазване“, по-специално на условията по член 12. Член 12, параграф 1 предвижда, че компетентни по делата, свързани с родителска отговорност, са съдилищата на държавите членки, които са компетентни по силата на член 3³¹ по молбите за развод, законна раздяла и унищожаване на брака³², а член 12, параграф 3 предвижда, че компетентни по отношение на родителската отговорност са съдилищата на държава членка, с която детето има основна връзка, по-специално поради факта, че е гражданин на тази държава членка.

57. Следователно компетентността, упражнявана от съдилищата на държава членка за произнасяне по молба за развод, или на съдилищата на държава членка, с която детето има основна връзка, предвидени в член 12, параграфи 1 и 3 от Регламент № 2201/2003, следователно се конкурира с

³¹ – Член 3 от Регламент № 2201/2003 е посветен на общата компетентност по делата, свързани с развод, законна раздяла на съпрузите и унищожаване на брака.

³² – С цел облекчаване на изложението по-долу ще говоря за молба за развод или за бракоразводно производство, като тези изрази трябва да се разбират в смисъл на молба за развод, законна раздяла или унищожаване на брака или на производство за развод, законна раздяла или унищожаване на брака.

компетентността на съдилищата на държавата членка по обичайното пребиваване на детето³³.

58. Считам, че за да се даде полезен отговор на запитващата юрисдикция, третият въпрос трябва да бъде преформулиран³⁴, така че да бъде изследван с оглед на член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003, а не на параграф 1 от тази разпоредба. По-долу ще изясня защо е необходимо такова преформулиране, след което ще разгледам самия въпрос, а именно дали може да се счита, че страната, която не се явява лично, но има назначен от съда представител, който не оспорва компетентността на съда, е приела компетентността на този съд по смисъла, следователно, на член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003.

1. По приложимостта на член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003

59. Според мен член 12, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 не би могъл да се приложи по настоящото дело. Както посочих, тази разпоредба всъщност предвижда компетентност по делата, свързани с родителска отговорност, на съда на държава членка, компетентен по силата на член 3 по молба за развод. В преюдициалното запитване обаче е посочено само че г-жа Гогова и г-н Илиев са съжителствали, което навежда на мисълта, че не са сключвали брак. Следователно посочената разпоредба е неприложима по спора, предмет на главното производство.

60. За сметка на това компетентността на българските съдилища трябва да се изследва с оглед на член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003, който впрочем предвижда същото условие като член 12, параграф 1, а именно приемане на компетентността на сезирания съд. Тази разпоредба предвижда, че съдилищата на държавите членки „са компетентни по отношение на родителската отговорност в производството, което е различно от това по смисъла на параграф 1“, когато, първо — детето има основна връзка с тази държава членка, „особено по силата на факта, [...] че детето е гражданин на тази държава членка“, второ — всички страни по спора са приели изрично или по друг недвусмислен начин компетентността на тези съдилища и тя е във висш интерес на детето³⁵. От доказателствата по делото е видно, че

³³ — По този въпрос вж. *Gallant, E.*, „Règlement Bruxelles II bis (matières matrimoniales et responsabilité parentale)“, т. 138, в *Répertoire Dalloz de droit international*; *Corneloup, S.*, „Les règles de compétence relatives à la responsabilité parentale“, т. 8 и 11, в *Le nouveau droit communautaire du divorce et de la responsabilité parentale*, Dalloz, 2005 г., и *Joubert, N.*, „Autorité parentale — Conflits de juridictions“, т. 31, *Jurisclasseur Droit international*, свитък 549-20.

³⁴ — Решение *Abcur* (C-544/13 и C-545/13, EU:C:2015:481, т. 33).

³⁵ — Уточнявам, че възможността на страните да сезират съдилищата в държавата членка, с която детето има основна връзка, не е съществувала нито в Регламент № 1347/2000, нито в Хагската конвенция от 1996 г.: тя е въведена с Регламент № 2201/2003.

детето е български гражданин: първото условие за наличието на пророгация на компетентност, предвидено в член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003, е изпълнено.

61. Уточнявам, че в решение L Съдът е постановил, че пророгацията на компетентност, предвидена в член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003 по делата, свързани с родителската отговорност, може да се приложи, без да е необходимо производството по това дело да е свързано с друго, вече висящо производство пред юрисдикцията, в полза на която е поискана пророгацията на компетентност³⁶. Следователно липсата на висяща молба за развод пред българските съдилища е без значение: това обстоятелство не е пречка за приложимостта на член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003³⁷.

62. Следователно третият преюдициален въпрос запазва своята релевантност. Всъщност параграф 1 и параграф 3 на член 12 от Регламент № 2201/2003 поставят едно и също условие за пророгацията на компетентност: приемане изрично или по друг недвусмислен начин на компетентността от „съпрузите или от носителите на родителска отговорност“ (параграф 1) или от „[всички страни в производството]“ (параграф 3). За да се даде полезен отговор на запитващата юрисдикция, е достатъчно изследване с оглед на параграф 3, а не на параграф 1, на въпроса дали трябва да се счита, че страната, която не се явява лично и има назначен от съда представител, който не оспорва компетентността му, се е съгласила с неговата компетентност.

2. По изричното или недвусмислено приемане на компетентността

63. Според мен не може да се счита, че ответникът, който не се явява лично, е приел компетентността на сезирания съд по смисъла на член 12, параграф 3, буква б) от Регламент № 2201/2003 единствено поради това, че тъй като не е успял да го уведоми за исковата молба, съдът служебно му е назначил представител, който е представил защита по същество, без да възрази срещу липсата на компетентност на посочения съд.

³⁶ – C-656/13, EU:C:2014:2364, т. 45.

³⁷ – Преди Съдът да се произнесе по него с решение L, посочено в предходната бележка под линия, въпросът дали е приложима пророгацията на компетентност, предвидена в член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003, в отсъствието на висящо производство пред съответната юрисдикция също е бил предмет на обсъждане. Вж. в този смисъл *Gallant, E., Responsabilité parentale et protection des enfants en droit international privé*, Defrénois, 2004, т. 226. Вж. също *Corneloup, S., „Les règles de compétence relatives à la responsabilité parentale“*, бележка под линия 39 в *Le nouveau droit communautaire du divorce et de la responsabilité parentale*, Dalloz, 2005 г.

а) По свободния избор на страните, основание за пророгацията на компетентност

64. Отбелязвам, че намерението на законодателя на Съюза е било да позволи на страните да изберат държавата членка, чиито съдилища са компетентни да се произнесат относно родителската отговорност. Всъщност член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003 им позволява да дерогират компетентността на съдилищата на държавата членка по обичайното пребиваване на детето в полза на съдилищата на държавата членка, с които детето има основна връзка. Следователно намерението на законодателя на Съюза е било да изведе на преден план автономността на страните, предоставяйки им възможност, вярно обусловена от наличието на основна връзка на детето с държавата членка на избраните съдилища³⁸, все пак да направят избор. Това личи от изложението на мотивите за предложението за регламент, представено от Комисията, съгласно което член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003 „цели да способства за спогодяване на страните, макар и само по въпроса кои съдилища да бъдат сезирани, предоставяйки и известна свобода на действие на носителите на родителска отговорност“³⁹ [неофициален превод].

65. След като компетентността на сезирания съд се основава на волята на страните, е важно да се осигури, че двете страни действително са били съгласни с тази компетентност⁴⁰. Намерението на законодателя, а именно на преден план да се изведе автономността на страните, е довод в полза на стриктното тълкуване на приемането „изрично или по друг недвусмислен начин“ на компетентността на сезирания съд⁴¹.

³⁸ – Вж. по този въпрос *Gallant, E., Responsabilité parentale et protection des enfants en droit international privé, Defrénois, 2004, т. 227.*

³⁹ – Предложение за регламент на Съвета относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент № 1347/2000 и се изменя Регламент № 44/2001 по въпросите, свързани с издръжката, Изложението на мотивите (COM 2002 (222) окончателен/2).

⁴⁰ – С оглед на това, че в семейното международно частно право механизъм, основаващ се на волята на страните, е рядкост. Вж. по този въпрос *Pataut, E., „Article 12“, т. 45, в European Commentaries on Private International Law — Brussels II Regulation, eds. Magnus, U., Mankowski, P., Sellier European Law Publishers, 2012.*

⁴¹ – В полза на стриктното тълкуване вж. решение Е. (С-436/13, ЕУ:С:2014:2246, т. 48): „тъй като целта на посочения член 12, параграф 3 е да се позволи на носителите на родителската отговорност по взаимно съгласие и при спазване на някои други условия да сезират дадена юрисдикция с въпроси, свързани с родителската отговорност, по които тя по принцип не е компетентна, не може да се презюмира, че това съгласие във всички случаи продължава да е налице след приключване на започналото производство и по други въпроси, които могат да възникнат впоследствие“.

66. Подчертавам, че член 12, параграф 3, буква б) от Регламент № 2201/2003 предвижда, че компетентността на съдилищата на избраната от страните държава членка трябва да бъде „във висш интерес на детето“. Според мен, с оглед на централното значение на висшия интерес на детето в системата за разпределение на компетентност, въведена с Регламент № 2201/2003⁴², това уточнение трябва да се разглежда като същинско задължение на сезирания съд да се увери, че страните не са се възползвали от автономността си в ущърб на висшия интерес на детето⁴³. Това задължение потвърждава изискването за стриктно тълкуване на приемането на компетентността на сезираните съдилища на основание член 12, параграф 3.

67. Според мен да се счита, че ответникът е приел компетентността на българските съдилища, въпреки че не е бил уведомен за исковата молба, след като назначеният от съда представител не е оспорил компетентността на съда, не би било в съответствие с изискването за стриктно тълкуване на условието за приемане по член 12, параграф 3, буква б) от Регламент № 2201/2003.

68. Не мога да не се изненадам, че българският съд е прибягнал до назначаването на представител на ответника, при положение че от акта за преюдициално запитване е видно, че бащата се вижда с дъщеря си през две-три седмици. Констатирам, че съгласно член 47, алинея 4 от ГПК⁴⁴, когато сезираният съд установи, че ответникът не пребивава на посочения адрес, той „указва на ищеца да представи справка“ по този въпрос. Изглежда най-малкото странно, че майката поверява детето на бащата редовно, но неговият адрес ѝ е неизвестен. Отбелязвам, че член 18, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 предвижда, че съдът спира съдебното производство,

⁴² – Вж. съображение 12 от Регламент № 2201/2003, което уточнява, че „[правилата] за определяне на компетентността по делата за родителската отговорност, създадени с настоящ[ия регламент], са оформени в светлината на най-добрия интерес на детето и особено на критерия на близостта“. Вж. също член 15, параграф 1 от Регламент № 2201/2003, който предвижда възможност компетентните съгласно този регламент съдилища на държавите членки да направят отказ от компетентност в полза на съд на държава членка, с която детето има „особена връзка“ „и когато това е в най-добър интерес на детето“. Вж. накрая решение L (C-656/13, EU:C:2014:2364, т. 49) и заключението на генералния адвокат Bot по дело A (C-184/14, EU:C:2015:244, бележка под линия № 13).

⁴³ – Вж. решение E. (C-436/13, EU:C:2014:2246, т. 47): „когато дадена юрисдикция е сезирана с производство съгласно член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003, интересът на детето може да бъде защитен само чрез преценка дали пророгацията на компетентност отговаря на този интерес във всеки конкретен случай“.

⁴⁴ – Вж. точка 12 от настоящото заключение.

докато не се установи, че ответникът е имал възможност да получи исковата молба или че „са предприети всички необходими мерки за тази цел“⁴⁵.

69. Трудно ми е да си представя, че е възможно да се счита, че ответникът се е съгласил с компетентността на съдилищата на държава членка, ако дори не знае за съществуването на производството, в което е конституиран⁴⁶. Също изпитвам съмнения, че е възможно назначеният от съда представител да даде правно валидно съгласие относно компетентността на този съд, след като няма никакъв контакт с ответника и следователно не разполага с информация, която би му позволила да прецени компетентността на сезирания съд⁴⁷.

б) По справедливия баланс между правото на защита и правото на ищеца на ефективни правни средства за защита

70. Отбелязвам, че произнасяйки се относно тълкуването на член 24, първо изречение от Регламент № 44/2001, който предвижда, че „[и]звън компетентността, която произтича от други разпоредби на настоящия регламент, компетентен е този съд на държава членка, пред който се яви ответникът“, Съдът неотдавна постанови в решение А, че явяването на назначения от австрийска юрисдикция особен представител на отсъстващия ответник не е равностойно на явяването пред съд на ответника по смисъла на член 24, тоест то не поражда компетентност за сезирания съд⁴⁸.

71. Според мен член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува по същия начин като член 24, първо изречение от Регламент № 44/2001.

72. Действително, от една страна, член 24, първо изречение от Регламент № 44/2001 предвижда, също като член 12, параграф 3 от Регламент

⁴⁵ – Вж. по аналогия решение G (C-292/10, EU:C:2012:142, т. 53—55).

⁴⁶ – Вж. във връзка с това решение Hendrikman и Feijen (C-78/95, EU:C:1996:380, т. 18): „ответник, който не знае за започнало производство, по което е конституиран и за когото пред съда, пред който е образувано делото, се явява адвокат, без да е бил упълномощен от ответника, е в абсолютна невъзможност да се защитава“.

⁴⁷ – Вж. решение А (C-112/13, EU:C:2014:2195), на което ще се спра отново по-долу, и по-специално точка 55 от него: „ответник, който не знае за предявения срещу него иск, и [за] назначаването на особен представител на отсъстващия ответник, не може да предостави на този особен представител цялата необходима информация, за да се прецени международната компетентност на сезирания съд, и да му позволи да оспори ефективно тази компетентност или съзнателно да я приеме“.

⁴⁸ – C-112/13, EU:C:2014:2195, т. 61.

№ 2201/2003, компетентност, основавана на съзнателния избор на страните⁴⁹.

73. От друга страна, в решение А Съдът е претеглил правото на защита с предвиденото в член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз⁵⁰ право на ищеца на ефективни правни средства за защита. Той е отбелязал, че действително местоживеенето на ответника е било неизвестно, което е възпрепятствало ищите да определят компетентния съд и да упражнят правото си на ефективни правни средства за защита. По-нататък в изложението на мотивите си обаче е подчертал, че ако явяването на особения представител трябва да се счита за равносилно на явяване на ответника по смисъла на член 24, първо изречение от Регламент № 44/2001, ответникът не би бил считан за неявил се. Той не би бил считан за неявил се не само по смисъла на член 24 от посочения регламент, но и на член 34, точка 2 от него, който предвижда, че съдебно решение не се признава, ако на ответника не е връчен документът за образуване на производството. Следователно ответникът нямало да може да се позове на член 34, точка 2, за да възрази срещу признаването на съдебното решение. Съдът е стигнал до извода, че не може подобно тълкуване на член 24 от Регламент № 44/2001 да се приеме за установяващо справедлив баланс между правото на ефективни правни средства за защита на ищеца и правото на защита⁵¹.

74. В случая отбелязвам, че компетентността на съдилищата на държавата членка, с която детето има основна връзка, предвидена в член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003, е в конкуренция с компетентността на съдилищата на държавата членка по обичайното пребиваване на детето, предвидена в член 8, параграф 1 от него. Следователно в случая, ако

⁴⁹ – Пак там, т. 54, в която Съдът отбелязва, че „мълчаливата пророгация на компетентност съгласно член 24, първо изречение от Регламент № 44/2001 се основава на съзнателния избор от страните по спора на тази компетентност“. Действително компетентността, предвидена в член 24 от Регламент № 44/2001, се основава единствено на избора на страните, докато компетентността, предвидена в член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003, се основава не само на избора на страните, но и на основната връзка на детето с държавата членка, чиито съдилища са избрани.

⁵⁰ – Пак там (т. 58).

⁵¹ – Решение А (C-112/13, EU:C:2014:2195, т. 60): „[т]ази възможност за обжалване на основание член 34, точка 2 от [Регламент № 44/2001] обаче предполага, [...] че ответникът не се е явил и че процесуалните действия, извършени от попечителя или особения представител на отсъстващия ответник, не са равностойни на явяване на ответника пред съд по смисъла на този регламент. От друга страна, в случая процесуалните действия, извършени [съгласно националното право] от особения представител на отсъстващия ответник, имат за последица, че съгласно националната правна уредба А трябва да се счита като явил се пред сезирания съд“. Вж. също заключение на генералния адвокат Вот по дело А (C-112/13, EU:C:2014:207, т. 50): „ако се приеме, че особеният представител на отсъстващия ответник се е явил по смисъла на член 24 от Регламент № 44/2001, ответникът, в случая А, вече не би могъл да оспори компетентността на австрийските съдилища“.

българските съдилища приемат, че не са компетентни поради това, че бащата не е приел компетентността им, майката би могла да сезира италианските съдилища: отказ на правосъдие не би бил налице.

75. Освен това подчертавам, че ако на основание член 12, параграф 3 от Регламент № 2201/2003 българските съдилища приемат, че са компетентни, за бащата би било невъзможно да обжалва.

76. Действително член 41, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 предвижда, че решение, постановено в държава членка, ако е заверено в държавата членка, която го е издала, се признава и изпълнява в друга държава членка, без да е необходима декларация за изпълняемост и без да се предоставя каквато и да е възможност за противопоставяне на неговото признаване. Член 41, параграф 2, буква а) поставя като условие за издаването на такова удостоверение исквата молба да е била връчена на ответника. Същевременно, ако се счита, че ответникът е приел компетентността на българските съдилища по смисъла на член 12, параграф 3, буква б) от Регламент № 2201/2003, това означава, че той не се счита за неявил се: следователно той не може да се счита за неявил се по смисъла на член 41, параграф 2, буква а) от този регламент. Поради това, ако трябва да се приеме, че на основание член 12, параграф 3 компетентни са българските съдилища, те биха издали удостоверението, позволяващо признаването и изпълнението на решението в Италия.

77. В този случай бащата не би могъл да възрази срещу изпълнението на решението на българските съдилища. От една страна, член 43, параграф 2 от Регламент № 2201/2003 предвижда, че издаденото удостоверение не подлежи на обжалване. От друга страна, член 41, параграф 1 от този регламент гласи, че няма възможност за противопоставяне на признаването на заверено в издалата го държава членка решение⁵².

78. Следователно, ако бъде счетено, че бащата е приел компетентността на българските съдилища по смисъла на член 12, параграф 3, буква б) от Регламент № 2201/2003, засягането на правото на защита според мен би било непропорционално.

79. Срещу този извод никакви доводи не могат да се черпят от решение *Hypoteční banka*, в което Съдът е постановил, че Регламент № 44/2001 допуска прилагането на национална разпоредба, която позволява провеждането на производство срещу ответник, чието местоживее не е известно, ако сезираната юрисдикция назначи попечител⁵³. Действително, както Съдът подчертава изрично в решение *A*, ако в решение *Hypoteční*

⁵² — Вж. решение *Aguirre Zarraga* (C-491/10 PPU, EU:C:2010:828, т. 56).

⁵³ — C-327/10, EU:C:2011:745, т. 48—55.

банка ответникът е можел да се противопостави на признаването на решението на основание на посочения член 34, точка 2, в решение А липсва такава възможност. Действително възможността за позоваване на споменатия член 34, точка 2 „предполага, [...] че ответникът не се е явил и че процесуалните действия, извършени от попечителя или особения представител на отсъстващия ответник, не са равностойни на явяване на ответника пред съд по смисъла на [Регламент № 44/2001]“⁵⁴. Следователно ако сезираният съд е компетентен на основание член 24 от този регламент, не се счита, че ответникът не се е явил.

IV – Заключение

80. В светлината на всички изложени по-горе съображения предлагам Съдът да отговори по следния начин на поставените от Върховния касационен съд въпроси:

- „1) Искът на единия родител съдът да замести липсващото съгласие на другия родител за пътуването на детето в чужбина и за подаването на заявление за паспорт за целта попада в понятието „граждански дела“, отнасящи се до упражняването на родителска отговорност по смисъла на член 1, параграф 1, буква б) и на член 2, точки 7 и 10 от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000.
- 2) Не би могло да се счита, че ответникът, който не се явява лично, е приел по недвусмислен начин компетентността на сезирания съд по смисъла на член 12, параграф 3, буква б) от Регламент № 2201/2003 единствено поради това, че тъй като не е успял да го уведоми за исковата молба, съдът служебно е назначил представител, който е внесъл защита по същество, без да възразява срещу липсата на компетентност на посочения съд“.

⁵⁴ – C-112/13, EU:C:2014:2195, т. 60.